

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.71.31-47>

УДК 711.1

Аннюк Андрій Іванович,

аспірант кафедри архітектури та будівництва

ЗВО «Університет Короля Данила»

andrii.i.anniuk@ukd.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0004-5686-7997>

Жирак Руслан Михайлович,

старший викладач кафедри архітектури та будівництва

ЗВО «Університет Короля Данила»

ruslan.zhyrak@ukd.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3051-5457>

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЯК ОБ'ЄДНАВЧИЙ ФАКТОР У ПРОЦЕСІ УКРУПНЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ПРИКЛАДІ ОДНІЄЇ ІЗ ГРОМАД ПРИКАРПАТТЯ

Анотація: досліджено роль культурної спадщини як об'єднавчого чинника у процесі укрупнення територіальних громад на прикладі однієї із громад Прикарпаття – Печеніжинської територіальної громади (ТГ) Коломийського району Івано-Франківської області. Аналізуються історико-культурні аспекти регіону, що сприяють формуванню спільної ідентичності та соціальної згуртованості населення. Розглядається вплив матеріальної та нематеріальної культурної спадщини на архітектурно-планувальну структуру, суспільну інтеграцію, локальну економіку та туристичний потенціал громади. Особливу увагу приділено викликам та можливостям збереження й популяризації культурних традицій в умовах адміністративно-територіальної реформи.

Ключові слова: культурна спадщина; територіальна громада; архітектурно-планувальна структура; локальна ідентичність; Прикарпаття; адміністративно-територіальна реформа; нематеріальна спадщина; архітектура.

Постановка проблеми. Процес децентралізації та укрупнення територіальних громад в Україні, зокрема на Прикарпатті, супроводжується не лише адміністративними та економічними змінами, а й соціокультурними викликами. Об'єднання громад із різним історичним минулим, традиціями та рівнем розвитку створює потребу формування спільної ідентичності та підвищення рівня соціальної згуртованості населення.

Одним із ключових ресурсів для гармонійного об'єднання територіальних громад є їхня культурна спадщина – як матеріальна, так і нематеріальна. Однак, попри її значний потенціал, збереження та інтеграція культурних надбань у

сучасний розвиток громади залишається складним завданням. Виникають проблеми з належним фінансуванням, охороною архітектурних та історичних пам'яток, популяризацією традицій, а також із залученням місцевого населення до процесу збереження культурної ідентичності. Відсутність чітких стратегій використання культурної спадщини в управлінні громадами може призвести до втрати цінних історико-культурних об'єктів, згортання народних традицій та послаблення регіональної ідентичності. Водночас, ефективне використання культурного потенціалу сприяє соціальній згуртованості, розвитку локального туризму, активізації громадянського суспільства та формуванню позитивного іміджу громади.

Таким чином, актуальним є дослідження ролі культурної спадщини як об'єднуючого фактору в процесі формування і функціонування громади на прикладі Печеніжинської Т. Г., визначення основних викликів і можливостей використання цього ресурсу для розвитку територіальних об'єднань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема культурної спадщини як об'єднуючого фактору в процесі децентралізації та укрупнення територіальних громад набула актуальності в українських та міжнародних наукових дослідженнях у зв'язку з адміністративно-територіальною реформою в Україні (2015-2020 роки).

Значний внесок у вивчення культурної спадщини як чинника регіонального розвитку зробили українські науковці. Зокрема, дослідженню культурної спадщини в контексті децентралізації присвячені праці Г. Папакіна [26], Є. Нищука [25] та Є. Бородіна [2]. У їхніх роботах розглядаються питання використання культурної спадщини для підвищення соціальної згуртованості та економічного розвитку територіальних громад.

Окрему увагу правовим та управлінським аспектам збереження культурної спадщини в умовах децентралізації приділяє Л. Ільч [15]. Соціально-економічний вимір культурної спадщини висвітлено в роботах С. Кота [20] та Л. Кривецької [21], які акцентують увагу на ролі історико-культурних ресурсів у розвитку місцевого туризму, що є важливим чинником економічної самодостатності громад.

Дослідження В. Дем'яна [8] та Н. Кудерської [22] наголошують на значенні нематеріальної культурної спадщини (традицій, ремесел, фольклору) у формуванні локальної ідентичності. У свою чергу, М. Степико [28] та М. Суслов [29] акцентують увагу на культурній ідентичності як основі згуртування жителів в умовах об'єднаних територіальних громад.

Західноукраїнський контекст культурної спадщини детально розглядається у працях В. Грабовецького [7] та І. Монолатія [24], які підкреслюють історичну самобутність Прикарпаття як чинник консолідації громад.

М. Косьмій [19] досліджує, як нематеріальні фактори впливають на адміністративно-територіальні трансформації громад. У своїй роботі він розглядає роль культурної спадщини, соціальних цінностей та громадської думки в процесах реформування та розвитку територіальних утворень. Автор наголошує, що врахування цих аспектів є критично важливими під час планування та впровадження змін, після чого вони можуть істотно вплинути на їхню ефективність і рівень підтримки серед місцевого населення.

Значний інтерес становить зарубіжний досвід використання культурної спадщини в об'єднаних громадах. У працях західних дослідників, зокрема П. Ховарда та Г. Річардса, наголошується на стратегічному підході до інтеграції культурної спадщини у розвиток місцевих громад через культурні заходи, фестивалі та освітні ініціативи. Дослідження Ради Європи демонструють успішні приклади залучення громад до збереження культурного середовища через партисипативні практики.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що культурна спадщина є одним із ключових ресурсів розвитку територіальних громад, особливо в умовах децентралізації. Водночас існує потреба у подальшому дослідженні механізмів ефективного використання культурного потенціалу для посилення соціальної згуртованості та економічного зростання, особливо на регіональному рівні.

Мета статті – дослідження ролі культурної спадщини як об'єднавчого чинника у процесі укрупнення територіальних громад на прикладі Печеніжинської територіальної громади Коломийського району Івано-Франківської області. У роботі аналізується, яким чином культурні традиції, історико-архітектурні пам'ятки, народні ремесла та місцева ідентичність сприяють соціальній згуртованості та формуванню спільної регіональної свідомості.

Також стаття має на меті: визначити ключові виклики та можливості використання культурної спадщини в умовах адміністративно-територіальної реформи; оцінити вплив збереження та популяризації культурного надбання на економічний розвиток і туристичну привабливість громад; запропонувати рекомендації щодо ефективної інтеграції культурної спадщини в процеси місцевого самоврядування та стратегічного розвитку територіальних громад.

Актуальність дослідження. У процесі децентралізації та укрупнення територіальних громад в Україні особливого значення набуває питання збереження та використання культурної спадщини як об'єднавчого чинника. Для регіонів із визначальною історико-культурною спадщиною, таких як Прикарпаття, цей аспект є особливим, оскільки регіональна культура виступає не лише елементом національної ідентичності, а й інструментом соціальної згуртованості та економічного розвитку.

Актуальність дослідження зумовлена наступними ключовими факторами:

1). Децентралізація та виклики укрупнення громад: процес адміністративно-територіальної реформи створює нові виклики для громад, зокрема потребує формування спільної ідентичності між жителями, які раніше належали до різних адміністративних одиниць. Культурна спадщина може стати ключовим фактором консолідації та взаєморозуміння між жителями новоутворених громад.

2). Ризики втрати культурної спадщини: в період реформ значна частина історичних пам'яток, народних традицій і культурних ініціатив може залишитися без належної підтримки через зміну управлінських структур, фінансові обмеження та зниження уваги до питань охорони культурної спадщини.

3). Культурна спадщина як ресурс місцевого розвитку: активне використання культурної спадщини сприяє розвитку місцевої економіки, зокрема через туризм, ремесла та культурні ініціативи. Для громади Прикарпаття, яка характеризується високим туристичним потенціалом, інтеграція культурної спадщини у стратегію розвитку може стати важливим фактором економічного зростання.

4). Формування громадянського суспільства та місцевої ідентичності: використання культурного забезпечення для налагодження діалогу між жителями, формування спільних цінностей та підвищення рівня громадянської активності є основним завданням для формування сталого розвитку громади.

Таким чином, дослідження ролі культурної спадщини у процесі укрупнення громад є актуальним у контексті сучасних реформ в Україні. Його результати можуть сприяти виробленню ефективних стратегій управління культурними надбаннями, посиленню соціальної згуртованості та розвитку територіальних громад на основі їх історико-культурної ідентичності.

Виклад основного матеріалу.

1. Нормативно-правове забезпечення та використання культурної спадщини в умовах укрупнених територіальних громад.

Процес децентралізації та укрупнення територіальних громад в Україні спричинив суттєві зміни у сфері управління культурною спадщиною. Нові адміністративно-територіальні утворення отримали більше повноважень, проте, водночас зіткнулися з викликами у сфері збереження історико-культурного надбання. Для ефективного використання культурної спадщини в укрупнених громадах необхідно розглянути нормативно-правове забезпечення, що визначає принципи її охорони, управління та інтеграції у розвиток території.

Україна є учасницею низки міжнародних конвенцій, що регулюють охорону культурної спадщини, зокрема:

1). Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, що визначає принципи охорони об'єктів культурної спадщини, які мають особливу цінність для людства [16].

2). Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини – акцентує увагу на збереженні традицій, звичаїв, народних ремесел, мови та усної творчості [17].

3). Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини спрямована на збереження археологічних об'єктів як частини культурного надбання [9].

Ці міжнародні документи стали основою для українського законодавства у сфері культурної спадщини.

Головними законодавчими актами, що регулюють сферу охорони культурної спадщини в умовах децентралізації є: Конституція України, стаття 54 якої гарантує охорону культурної спадщини держави [18]; Закон України «Про охорону культурної спадщини» – основний документ, який передбачає правові засади захисту пам'яток архітектури, археології, історії та мистецтва [13]; Закон України «Про культуру» – регулює загальні принципи державної культурної політики, зокрема в громадах [11]; Закон України «Про децентралізацію влади» – рішення про передачу повноважень із управління культурною спадщиною від центральних органів місцевого самоврядування [10].

Крім того, додатково варто згадати Земельний кодекс України (щодо земель історико-культурного призначення) [14] та Закон України «Про охорону археологічної спадщини» (щодо археологічних об'єктів) [12].

2. Особливості використання культурної спадщини в умовах децентралізації. Передача повноважень громадам у сфері управління культурною спадщиною стала одним із ключових аспектів децентралізації. Місцеві органи влади отримали можливість самостійно приймати рішення щодо збереження, фінансування та популяризації історичних пам'яток, народних традицій і нематеріальної спадщини, проте цей процес супроводжується не лише новими можливостями, а й значними викликами.

Громади отримали більше відповідальності за управління культурною спадщиною, зокрема за визначення пріоритетів її охорони, розробку місцевих програм збереження та пошук фінансування. Разом із цим виникають труднощі пов'язані з нестачею спеціалістів, недостатнім фінансуванням та ризиками комерціалізації історичних об'єктів [2].

Фінансування охорони культурної спадщини здійснюється з різних джерел: державного та місцевого бюджетів, міжнародних грантів, благодійних інвестицій та приватних інвестицій. Однак, на практиці багато громад стикаються з браком коштів та відсутністю досвіду залучення фінансування.

Ефективне використання культурної спадщини сприяє економічному та соціальному розвитку громади. Популяризація історичних пам'яток і традицій через розвиток туризму, фестивалів та просвітницьких заходів не тільки зміцнює місцеву ідентичність, а й створює нові можливості для залучення інвестицій і розвитку малого бізнесу. Крім того, активне використання спадщини допоможе сформувати громадянське суспільство та залучати мешканців до процесів управління місцевою культурною політикою [5].

Нормативно-правове забезпечення охорони культурної спадщини в Україні містить достатньо регуляторних механізмів, однак, на практиці, громади часто стикаються з труднощами в їхньому впровадженні. Для ефективного збереження та використання культурного надбання необхідно:

- 1). Розробити регіональні програми інтеграції спадщини у розвиток громад.
- 2). Забезпечити стабільне фінансування та можливість залучення міжнародних грантів.
- 3). Підвищити рівень навчання та кваліфікації фахівців у сфері культурного менеджменту.
- 4). Посилити контроль за збереженням пам'яток на місцевому рівні.

Реалізація цих заходів дозволить громадам Прикарпаття не лише зберегти унікальну культурну спадщину, а й ефективно використовувати її для соціально-економічного розвитку.

3. Методичні підходи до вивчення та управління культурною спадщиною в громадах.

Ефективне дослідження, збереження та управління культурною спадщиною в умовах укрупнення територіальних громад потребує системного підходу та використання різних методик. Методологічна база охоплює історико-культурний аналіз, соціологічні дослідження, економічне обґрунтування, а також сучасні технології моніторингу та збереження об'єктів спадщини. Методичні підходи до вивчення та управління культурною спадщиною в громадах обґрунтовуються на комплексному аналізі історичних, соціальних, економічних і просторових факторів. Важливе значення має історико-культурний підхід, що забезпечує дослідження розвитку громади, її традицій, архітектурних пам'яток та народної творчості. Соціокультурний підхід акцентує увагу на ролі спадщини у формуванні місцевої ідентичності та соціальної згуртованості. Економічний підхід розглядає культурну спадщину як ресурс для розвитку громади, що може бути інтегрований у туристичну, освітню та креативну сфери. Геопросторовий аналіз дозволяє змінити територіальне розташування пам'яток, їх зв'язок з іншими об'єктами громади та можливості використання у розвитку місцевої інфраструктури [4].

Дослідження культурної спадщини громади можливе за допомогою різних методів, серед яких архівний та бібліографічний аналіз, польові етнографічні дослідження, соціологічне опитування, SWOT-аналіз та використання геоінформаційних систем. Аналіз історичних документів дозволяє встановити окремі об'єкти, а опитування мешканців допомагає змінити значення їх ролі в сучасному житті громади. Важливим інструментом є використання цифрових технологій, таких як 3D-моделювання та картографування, що дозволяє створювати інтерактивні бази даних.

Управління культурною спадщиною в громадах потребує стратегічного підходу. Важливу роль відіграє розробка місцевих програм розвитку культури, що включає заходи з охорони спадщини, її популяризації та інтеграції в соціально-економічне життя громади. До дієвих методів управління належать створення центрів культурної спадщини, залучення грантових програм та міжнародної підтримки, цифровізація та діджиталізація історичних об'єктів, а також співпраця громад, бізнесу та державних установ [6].

Ефективне використання культурної спадщини можливе завдяки розвитку громади через підтримку туристичної галузі, народних ремесел, освітніх ініціатив та громадської активності. Включення локальної історії в навчальні програми, організації фестивалів та екскурсій, залучення населення до процесів прийняття рішень щодо збереження спадщини допомагають формувати відповідне ставлення до культурного забезпечення. Таким чином, комплексний методичний підхід до дослідження та управління культурною спадщиною дозволяє не лише зберегти унікальні історико-культурні об'єкти, а й використовувати їх як інструмент розвитку громади [7].

Методичні підходи до вивчення та управління культурною спадщиною громади в умовах децентралізації передбачають комплексний аналіз історичних, соціальних, економічних та просторових факторів. Використання сучасних технологій, стратегічне планування та активна участь громади у збереженні спадщини сприяють її ефективному використанню для розвитку території.

4. Культурна спадщина як об'єднавчий фактор у процесі укрупнення територіальних громад на прикладі Печеніжинської територіальної громади.

Культурна спадщина відіграє ключову роль у процесі укрупнення територіальних громад, сприяючи формуванню спільної ідентичності та соціальної згуртованості. На прикладі Печеніжинської ТГ можна побачити, як культурне надбання стає об'єднуючим фактором для різних населених пунктів. Печеніжинська ТГ в Івано-Франківській області об'єднала такі населені пункти: Печеніжин, Княздвір, Кийданці, Малий Ключів, Марківка, Молодятин, Рунгури, Слобода, Сопів [27].

Печеніжинська ТГ об'єднала села, кожне з яких мало свої унікальні традиції та звичаї. Однак спільна історична спадщина регіону, зокрема традиції гуцульської культури, стали основою для консолідації громади. Організація спільних культурних заходів, таких як фестивалі народної музики, ярмарки ремесел та святкування традиційних свят, сприяла зміцненню зв'язків між жителями різних сіл.

Крім того, відновлення та збереження архітектурних пам'яток, таких як старовинні церкви та громадські будівлі, стало спільним проектом для всієї громади, це не тільки підвищило туристичну привабливість регіону, але й зміцнило почуття гордості та приналежності серед місцевих жителів.

Одним із визначальних елементів культурної спадщини Печеніжинської громади є традиційний танець «Аркан з Ковалівкою». Завдяки ініціативі місцевих бібліотек та краєзнавців цей танець було досліджено, задокументовано та внесено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Це досягнення не тільки підкреслює унікальність місцевої культури, але й сприяє зміцненню почуття гордості та єдності серед мешканців громади [30].

У рамках ініціативи зі збереження культурної спадщини, у Печеніжині планується створення культурного центру імені Станіслава Щепановського. Цей центр стане осередком культурного життя, де активуються заходи, спрямовані на збереження та популяризацію місцевих традицій. Станіслав Щепановський – це визначальна історична постать для Печеніжина. У XIX столітті він був депутатом австрійського парламенту та сприяв процесам індустріалізації, також, він грав ключову роль у розвитку нафтовидобутку на Галичині, зокрема на території сучасної Печеніжинської громади. Завдяки його діяльності були відкриті нафтові заклади на Коломийщині, налагоджено промисловий добуток, а в селі Слобідка з'явилися бурові установки. Також Станіслав Щепановський інвестував у будівництво великого нафтопереробного заводу в Печеніжині та проклав нафтопровід між селищем і селом Слободою. У Печеніжині зберігся маєток, у якому мешкав Станіслав Щепановський. Довгий час у цій будівлі функціонувала поліклініка, але сьогодні вона стоїть пустою. Громада вирішила перетворити цей простір на осередок культури та креативності. У межах проекту планується реконструкція даху та поступове відновлення будівлі в її автентичному вигляді. Там планують розмістити експозицію, присвячену нафтовому підприємцю. Наразі тривають пошуки історичних матеріалів і експонатів, пов'язаних із Станіславом Щепановським [30].

Завдяки активній діяльності зі збереження та популяризації культурної спадщини, Печеніжинська громада змогла об'єднати мешканців різних населених пунктів навколо спільних цінностей. Спільні культурні заходи,

фестивалі та інші ініціативи сприяють зміцненню соціальних зв'язків, розвитку туризму та економічному зростанню регіону [28].

Таким чином, досвід Печеніжинської територіальної громади демонструє, як культурна спадщина може стати потужним інструментом у процесі укрупнення громади, сприяючи соціальній згуртованості та сталому розвитку та процвітанню регіону.

Культурна спадщина відіграє ключову роль у формуванні спільної ідентичності жителів громади, що особливо важливо в умовах адміністративно-територіальної реформи. Завдяки відродженню та популяризації традиційних звичаїв, ремесел, народних свят громада отримує можливість зберегти культурне різноманіття та водночас створити відчуття єдності серед мешканців. Приклад Печеніжинської громади засвідчує, що спільне культурне коріння, гуцульські традиції та історико-культурні об'єкти стали фундаментом для гармонійного об'єднання сіл.

Збереження та ефективне використання культурної спадщини сприяє розвитку місцевого туризму, створенню нових робочих місць та залученню інвестицій. Печеніжинська громада демонструє успішні приклади впровадження культурних ініціатив, таких як розвиток етнотуризму, відродження традиційних гуцульських ремесел, організацію фестивалів та туристичних маршрутів. Такі заходи не тільки збагачують культурне життя громади, а й стимулюють місцеву економіку через підтримку підприємництва у сфері культури та гостинності.

Досвід Печеніжинської громади підтверджує, що активна участь місцевих жителів, громадських організацій та освітніх закладів є важливим фактором у збереженні культурної спадщини. Завдяки ініціативам місцевих бібліотек, краєзнавців та активістів вдалося відродити низку унікальних елементів нематеріальної спадщини, таких як традиційний танець «Аркан з Ковалівкою». Створення та підтримка культурних центрів, музеїв та історико-культурних парків сприяння формуванню позитивного іміджу громади та залученню молоді до збереження національної культури.

Висновки. Процес децентралізації та укрупнення територіальних громад в Україні створює нові виклики і можливості для збереження та розвитку культурної спадщини. На прикладі Печеніжинської територіальної громади Коломийського району на Прикарпатті можна простежити, як культурне надбання може виступати об'єднавчим чинником, сприяючи соціальній згуртованості, економічному розвитку та формуванню локальної ідентичності.

Попри численні позитивні аспекти, громади Прикарпаття стикаються зі значними викликами у сфері збереження культурної спадщини. Серед основних проблем можна виділити: недостатнє фінансування реставрації історичних пам'яток та розвитку культурної інфраструктури; брак кваліфікованих фахівців

у сфері культурного менеджменту, архітектурної реставрації та туризму; загрози комерціалізації та руйнування історичних об'єктів через неконтрольовану забудову; відсутність чіткої стратегії спадщини на рівнях громади, що ускладнює реалізацію довгострокових культурних програм.

Для того, щоб культурна спадщина продовжувала розвивати об'єднавчу роль у громадах Прикарпаття, необхідно розробити комплексну стратегію її збереження та розвитку. Основні напрямки цієї стратегії включають: розвиток місцевих програм збереження спадщини – створення муніципальних планів охорони історичних пам'яток та підтримка традицій; підтримку освітніх ініціатив – впровадження навчальних програм у школах та культурних закладах для популяризації місцевої історії та традицій; залучення інвестицій та грантових програм – активна співпраця з міжнародними організаціями, участь у грантових конкурсах для фінансування проєктів збереження спадщини; розвиток культурного туризму – створення тематичних туристичних маршрутів, організація етнофестивалів, популяризація місцевих ремесел через сувенірну продукцію; цифровізація культурної спадщини – використання сучасних технологій, таких як 3D-моделювання, віртуальні тури та цифрові архіви для збереження та популяризації історичних об'єктів.

Отже, культурна спадщина визначає роль у процесі укрупнення територіальних громад, оскільки вона не лише забезпечує збереження історичної пам'яті, а й сприяє формуванню соціального розвитку згуртованості та громади. Досвід Печеніжинської територіальної громади демонструє, що ефективно управління культурним надбанням дозволяє не тільки інтегрувати різні населені пункти в єдину спільноту, а й забезпечити сталий розвиток території. Для подальшого успіху необхідно об'єднати зусилля місцевої влади, громадських активістів, бізнесу та міжнародних партнерів у збереженні та популяризації унікальної культурної спадщини регіону.

Список літератури:

1. Батракова Д. Адміністративно-правове регулювання місцевого самоврядування: порівняльно-правовий аналіз України та Франції: дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017. 201 с.
2. Бородін Є., Шумляєва І. Інституційно-правове забезпечення функціонування суб'єктів місцевого самоврядування в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2021. № 3. С. 13-21. DOI: <https://doi.org/10.15421/152124>
3. Верменич Я. В. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. 306 с.
4. Воропаєва Т. Становлення національної і європейської ідентичності громадян України: емпіричне дослідження (1991–2011 рр.) // *20 років незалежності України*:

здобутки, втрати і стратегії майбутнього: матеріали XI наук.-практ. конф. Київ: НАДУ, 2011. С. 186.

5. Гладій В. Місцеве самоврядування як ресурс політики євроінтеграції: досвід Вишеградської групи та перспективи України: дис. ... канд. політ. наук. Івано-Франківськ: ПНУ ім. В. Стефаника, 2015. 238 с.

6. Гоголь Т., Мельничук Л. Трансформація територіальних громад в умовах децентралізації в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С. 216-225. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.32>

7. Історико-культурна спадщина: проблеми дослідження і збереження / ред. кол.: В. О. Горбик (відп. ред.), О. П. Дорошко, С. І. Кот, О. І. Лугова, С. І. Попович, Т. Г. Сокол, Н. В. Федоренко ; НАН України, Інститут історії України ; Інститут туризму ФПУ. К., 1998. 399 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0014571.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0 (дата звернення 19.03.2025)

8. Вісник. Нематеріальна культурна спадщина України. Вип. 1 / В. Дем'ян, О. Буценко, М. Федорин; Український центр культурних досліджень. Київ, 2017. 18 с. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21959/1/Visnyk_No_1.pdf (дата звернення 19.03.2025)

9. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) (ETS № 143); Валлетта, 16 січня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_150#Text (дата звернення 19.03.2025)

10. Реформа децентралізації [Електронний ресурс] // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення 18.03.2025)

11. Закон України «Про культуру»: від 14.12.2010 р. № 2778-VI (редакція від 06.10.2024 р., підстава - 3792-IX) // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 18.03.2025)

12. Закон України «Про охорону археологічної спадщини»: від 18.03.2004 р. № 1626-IV (редакція від 12.12.2012 р., підстава - 5461-VI) // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (дата звернення 18.03.2025)

13. Закон України «Про охорону культурної спадщини»: від 08.06.2000 р. №1805-III (чинний) // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t001805?an=0&ed=2024_10_30 (дата звернення 18.03.2025)

14. Земельний кодекс України: від 25.10.2001 р. № 2768-III (редакція від 07.02.2025 р., підстава - 3993-IX) // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 18.03.2025)

15. Соціально-економічний розвиток міст в умовах децентралізації: колективна монографія / за ред. Л. М. Ільч. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 532 с. ISBN 978-617-658-097-3. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36136/2/Monograph_kol_2021_FITU.pdf
16. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини: ратифікована Законом України від 04.10.1988 р. № 6673-XI (чинна редакція) // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення 18.03.2025)
17. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини: від 06.03.2008 р. № 132-VI (чинна редакція) // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення 18.03.2025)
18. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (редакція від 01.01.2020 р., підстава - 27-IX) // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 18.03.2025)
19. Косьмій М. М. Спосіб реалізації ментально-етичного чинника на прикладі «ментальної карти» м. Івано-Франківська *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ: КНУБА, 2020. Вип. 57. С. 43-53. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.43-53>
20. Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України» / ред. кол.: В. А. Смолій (голова), Г. В. Боряк, В. М. Даниленко (заст. голови), С. І. Кот (відп. ред.), М. Т. Пархоменко, О. П. Рєснт, О. С. Рубльов ; авт. кол.: Г. Г. Денисенко, Г. Ю. Івакін, Т. І. Катаргіна, Н. Г. Ковпаненко, С. І. Кот, П. І. Скрипник, В. І. Тимофієнко, О. М. Титова, Л. Д. Федорова ; НАН України, Інститут історії України, Центр досліджень історико-культурної спадщини України ; Українське товариство охорони пам'яток історії та культури. Київ: Інститут історії України, 2015. 486 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/10571> (дата звернення 18.03.2025)
21. Кривецька Л. Біла книга «Економічний вплив місцевої культурної спадщини» / ГО «Лабораторія Міського Простору». Львів, 2020. 50 с. Електронна версія. URL: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/White-Paper_Economic-Impact-of-Local-Cultural-Heritage.pdf (дата звернення 18.03.2025)
22. Кудерська Н. І., Кудерська І. О. Генезис становлення та розвитку охорони нематеріальної культурної спадщини // *Європейські перспективи*. 2016. № 1. С.57–64. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/90330.pdf>
23. Кулиняк І. Я., Карий О. І., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Огінок С. В., Бондаренко Ю. Г. Європейський досвід популяризації історичної спадщини та культурного туризму: навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2023. 254 с. ISBN 978-617-8296-61-2. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2024/pages/25870/navchalniy-posibnik.pdf> (дата звернення 18.03.2025)

24. Монолатій І. «Прощання з віденством»: кінець Дунайської монархії і проголошення ЗУНР // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2009. №18. С. 30-38. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/20/01-04Monolatij.pdf> (дата звернення 18.03.2025)

25. Кравченко С. Євген Нищук: «Успішний розвиток регіонів безпосередньо пов'язаний з новим баченням культури» // Блог Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. 17 березня 2017 р. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=643> (дата звернення 18.03.2025)

26. Папакін Г. Історія державних установ України: урядуючі інституції та державні установи IX – початку XX ст. / НАН України, Інститут історії України; Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтва. Київ : Інститут історії України, 2010. 243 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-5939-3/978-966-02-5939-3.pdf> (дата звернення: 18.03.2025)

27. Печеніжинська громада // Сайт Печеніжинська громада. – Коломийський район, Івано-Франківська область. URL: <https://gromada.info/gromada/pechenizhyńska/> (дата звернення 18.03.2025)

28. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 336 с. ISBN 978-966-554-156-1. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/Ident-62307.pdf> (дата звернення 18.03.2025)

29. Суслов М. Локальна ідентичність як пріоритетний напрям у стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. *Науковий вісник: Державне управління*. 2021. № 2 (8). С.133-151. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-2\(8\)-133-151](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-2(8)-133-151)

30. Печеніжинська селищна територіальна громада // Сайт «Фахівцю бібліосервісу». 18 травня 2022 р. URL: <https://lib.if.ua/prof/?p=3009%20м> (дата звернення 18.03.2025)

References

1. Batrakova, D. (2017). *Administratyvno-pravove rehuliuвання mistsevoho samovriaduvannya: Porivnialno-pravovyi analiz Ukrainy ta Frantsii* [Administrative and legal regulation of local self-government: A comparative legal analysis of Ukraine and France] (Dissertation for the degree of scientific. art. candidate of law). National Academy of Internal Affairs, Kyiv. (in Ukrainian).

2. Borodin, Y., & Shumliaieva, I. (2021). Institutional and legal support for the functioning of local governmental subjects in Ukraine. *Public Administration Aspects*, 9(3), 13-21. <https://doi.org/10.15421/152124> (in Ukrainian)

3. Vermenych, Ya. V. (2011). *Istorychna urbanistyka v Ukraini: Teoriia mistoznavstva i metodyka litochyslennia* [Historical urban studies in Ukraine: The theory of urban studies and chronology methods]. Kyiv: Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. 306 p. (in Ukrainian).

4. Voropaeva, T. (2011). Stanovlennia natsionalnoi i yevropeiskoi identychnosti hromadian Ukrainy: Empirychne doslidzhennia (1991–2011 rr.) [Formation of national and European identity of Ukrainian citizens: An empirical study (1991–2011)]. In 20 rokiv nezalezhnosti Ukrainy: Zdobutky, vtraty i strahetii maibutnoho: Proceedings of the 11th scientific-practical conference (p. 186). Kyiv: NADU. (in Ukrainian).

5. Hladii, V. (2015). Mistseve samovriaduvannia yak resurs polityky yevrointehratsii: Dosvid Vyshehradskoi hrupy ta perspektyvy Ukrainy [Local self-government as a resource of European integration policy: Experience of the Visegrad Group and prospects for Ukraine] (Dissertation for the degree of scientific. candidate of political sciences). Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk. 238 p. (in Ukrainian).

6. Hohol, T., & Melnychuk, L. (2022). Transformation of territorial communities in the conditions of decentralization in Ukraine. Pravo ta derzhavne upravlinnia, (1), 216–225. <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.32> (in Ukrainian).

7. Horbik, V. O. (Ed.), Doroshko, O. P., Kot, S. I., Luhova, O. I., Popovych, S. I., Sokol, T. H., & Fedorenko, N. V. (1998). Istoryko-kulturna spadshchyna: Problemy doslidzhennia i zberezhenia [Historical and cultural heritage: Problems of research and preservation]. National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine; Institute of Tourism FPU. Retrieved March 19, 2025, from http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0014571.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0 (in Ukrainian).

8. Demian, V., Butsenko, O., & Fedoryn, M. (2017). Visnyk. Nematerialna kulturna spadshchyna Ukrainy [Bulletin. Intangible cultural heritage of Ukraine] (Issue 1). Ukrainian Center for Cultural Studies. Retrieved March 19, 2025, from https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21959/1/Visnyk_No_1.pdf (in Ukrainian).

9. Council of Europe. (1992, January 16). European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (revised) (ETS No. 143). Valletta. Retrieved March 19, 2025, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_150#Text (in Ukrainian).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine. (n.d.). Reforma detsentralizatsii [Decentralization reform]. Official government portal of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (in Ukrainian).

11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024, October 6). Law of Ukraine "On Culture" (No. 2778-VI, current edition based on 3792-IX). Official web portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (in Ukrainian).

12. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012, December 12). Law of Ukraine "On the Protection of Archaeological Heritage" (No. 1626-IV, current edition based on 5461-VI). Official web portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (in Ukrainian).

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2000, June 8). Law of Ukraine "On the Protection of Cultural Heritage" (No. 1805-III, current edition). LIGA:ZAKON information-legal system. Retrieved March 18, 2025, from https://ips.ligazakon.net/document/view/t001805?an=0&ed=2024_10_30 (in Ukrainian).
14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025, February 7). Land Code of Ukraine (No. 2768-III, current edition based on 3993-IX). Official web portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (in Ukrainian).
15. Ilich, L. M. (Ed.). (2021). Sotsialno-ekonomichniy rozvytok mist v umovakh detsentralizatsii [Socio-economic development of cities under decentralization: Collective monograph]. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36136/2/Monograph_kol_2021_FITU.pdf (in Ukrainian).
16. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (1988, October 4). Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage (ratified by Law No. 6673-XI). Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (in Ukrainian).
17. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2008, March 6). Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage (accession by Ukraine, Law No. 132-VI). Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (in Ukrainian).
18. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020, January 1). Constitution of Ukraine (No. 254k/96-VR, current edition based on 27-IX). Official web portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (in Ukrainian).
19. Kosmii, M. (2020). Method of implementation of mental-ethical factor on the example of "mental card"; Ivano-Frankivska. Current Problems of Architecture and Urban Planning, (57), 43–53. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.43-53> (in Ukrainian)
20. Smolii, V. A. (Ed.), Boriak, H. V., Danylenko, V. M., Kot, S. I. (Ed.), Parkhomenko, M. T., Reient, O. P., Rublov, O. S., et al. (2015). Kulturna spadshchyna v konteksti "Zvoda pamiatok istorii ta kultury Ukrainy" [Cultural heritage in the context of the "Register of monuments of history and culture of Ukraine"]. National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine; Center for Historical and Cultural Heritage Studies of Ukraine; Ukrainian Society for the Protection of Historical and Cultural Monuments. Retrieved March 18, 2025, from <http://resource.history.org.ua/item/10571> (in Ukrainian).
21. Kryvetska, L. (2020). Bila knyha «Ekonomichniy vplyv mistsevoi kulturnoi spadshchyny» [White paper "Economic impact of local cultural heritage"]. Urban Space Laboratory NGO. Retrieved March 18, 2025, from https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/White-Paper_Economic-Impact-of-Local-Cultural-Heritage.pdf (in Ukrainian).

22. Kuderska, N. I., & Kuderska, I. O. (2016). Henezys stanovlennia ta rozvytku okhorony nematerialnoi kulturnoi spadshchyny [Genesis of the formation and development of intangible cultural heritage protection]. *Yevropeiski perspektyvy*, 1, 57–64. Retrieved March 18, 2025, from <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/90330.pdf> (in Ukrainian).
23. Kulinjak, I. Ya., Karyi, O. I., Prokopyshyn-Rashkevych, L. M., Oginok, S. V., & Bondarenko, Yu. H. (2023). *Yevropeyskyi dosvid popularizatsii istorychnoi spadshchyny ta kulturnoho turyzmu* [European experience in the promotion of heritage and cultural tourism: Textbook]. Lviv: Rastr-7. ISBN 978-617-8296-61-2. Retrieved March 18, 2025, from <https://lpnu.ua/sites/default/files/2024/pages/25870/navchalniy-posibnik.pdf> (in Ukrainian).
24. Monolatii, I. (2009). “Farewell to the Vienna orientation”: The end of the Danube monarchy and the proclamation of the West Ukrainian People’s Republic. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 18, 30–38. Retrieved March 18, 2025, from <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/20/01-04Monolattij.pdf> (in Ukrainian).
25. Kravchenko, S. (2017, March 17). Yevhen Nyshchuk: “Uspishnyi rozvytok rehioniv bezposerednio poviazanyi z novym bachennyam kultury” [Yevhen Nyshchuk: "Successful regional development is directly related to a new vision of culture"]. Blog of the National Library of Ukraine named after Yaroslav the Wise. Retrieved March 18, 2025, from <https://oth.nlu.org.ua/?p=643> (in Ukrainian).
26. Papakin, H. (2010). *Istoriia derzhavnykh ustanov Ukrainy: Uriaduiochi instytutstii ta derzhavni ustanovy IX – pochatku XX st.* [History of state institutions of Ukraine: Governing institutions and state bodies of the 9th – early 20th century]. National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine; National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. Kyiv: Institute of History of Ukraine. Retrieved March 18, 2025, from <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-5939-3/978-966-02-5939-3.pdf> (in Ukrainian).
27. Pechenizhynska hromada. (n.d.). Pechenizhynska hromada [Pechenizhynska community]. Kolomyia district, Ivano-Frankivsk region. Retrieved March 18, 2025, from <https://gromada.info/gromada/pechenizhynska/> (in Ukrainian).
28. Stepyko, M. T. (2011). *Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia* [Ukrainian identity: Phenomenon and principles of formation]. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. ISBN 978-966-554-156-1. Retrieved March 18, 2025, from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/Ident-62307.pdf> (in Ukrainian).
29. Suslov M. (2021). LOCAL IDENTITY AS A PRIORITY DIRECTION IN STRATEGIC PLANNING OF TERRITORIAL COMMUNITIES DEVELOPMENT. *Scientific Herald: Public Administration*, (2(8), 133–151. [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-2\(8\)-133-151](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-2(8)-133-151) (in Ukrainian)
30. Pechenizhynska selyshchna terytorialna hromada. (2022, May 18). Fakhivtsiu biblioservisu website [Pechenizhynska settlement territorial community]. Retrieved March 18, 2025, from <https://lib.if.ua/prof/?p=3009%20M> (in Ukrainian).

Abstract

Andriy Anniuk. Postgraduate student of the Department of Architecture and Construction, King Danylo University.

Ruslan Zhyrak. Senior Lecturer, Department of Architecture and Construction, King Danylo University.

Cultural heritage as a unifying factor in the process of territorial community consolidation on the example of one of the communities of the Carpathian region

The role of cultural heritage as a unifying factor in the process of territorial community consolidation is studied using the example of the community of Prykarpattia. Historical and cultural aspects of the region that contribute to the formation of a common identity and social cohesion of the population are analyzed. The impact of tangible and intangible cultural heritage on the architectural and planning structure, social integration, local economy and tourism potential of the community is considered. Special attention is paid to the challenges and opportunities for preserving and popularizing cultural traditions in the context of administrative and territorial reform.

One of the key resources for the harmonious unification of territorial communities is their cultural heritage - both tangible and intangible. However, despite its significant potential, the preservation and integration of cultural heritage into the modern development of the community remains a difficult task. Problems arise with proper financing, protection of architectural and historical monuments, popularization of traditions, as well as with the involvement of the local population in the process of preserving cultural identity. The lack of clear strategies for using cultural heritage in community management can lead to the loss of valuable historical and cultural sites, the decline of folk traditions and the weakening of regional identity. At the same time, the effective use of cultural potential contributes to social cohesion, the development of local tourism, the activation of civil society and the formation of a positive image of the community.

The purpose of the article is to study the role of cultural heritage as a unifying factor in the process of territorial community consolidation using the example of the Pechenizhyn territorial community of Kolomyia district, Ivano-Frankivsk region. The paper analyzes how cultural traditions, historical and architectural monuments, folk crafts and local identity contribute to social cohesion and the formation of a common regional consciousness. Key challenges and opportunities for using cultural heritage in the context of administrative and territorial reform are identified; The impact of preserving and promoting cultural heritage on the economic development and tourist attractiveness of communities was assessed; recommendations were proposed for the effective integration of cultural heritage into the processes of local self-government and strategic development of territorial communities.

Keywords: cultural heritage; territorial community; architectural and planning structure; local identity; Prykarpattia; administrative and territorial reform; intangible heritage; architecture.